

BELGISCHE KAMER VAN  
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

27 juni 2017

**WETSVOORSTEL**

**betreffende de vrijwillige  
zwangerschapsonderbreking**

(ingediend door de dames Karin Jiroflée c.s.)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS  
DE BELGIQUE

27 juin 2017

**PROPOSITION DE LOI**

**relative à l'interruption volontaire  
de grossesse**

(déposée par Mmes Karin Jiroflée et consorts)

**SAMENVATTING**

*Dit wetsvoorstel wil het uitvoeren van een zwangerschapsonderbreking uit het strafrecht halen en inschrijven in de wet betreffende de rechten van de patiënt.*

*Tevens wordt de termijn waarbinnen vrijwillige zwangerschapsonderbreking mogelijk is verruimd naar twintig weken, wordt de bedenktijd in hoofde van de verzoekster verkort naar achtenveertig uur en wordt een doorverwijsplicht in hoofde van de arts die weigert een vrijwillige zwangerschapsonderbreking uit te voeren, ingeschreven.*

**RÉSUMÉ**

*Cette proposition de loi vise à dépenaliser l'interruption de grossesse et à l'inscrire dans la loi relative aux droits du patient.*

*Le délai dans lequel une interruption volontaire de grossesse peut être pratiquée est également porté à vingt semaines, tandis que le délai de réflexion dans le chef de la demandeuse est ramené à quarante-huit heures. Une obligation de renvoi est par ailleurs inscrite dans le chef du médecin qui refuse de pratiquer une interruption volontaire de grossesse.*

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:	Abréviations dans la numérotation des publications:
DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54 <sup>e</sup> zittingsperiode + basisnummer en volgnummer	DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54 <sup>e</sup> législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA: Questions et Réponses écrites
CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag	CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV: Beknopt Verslag	CRABV: Compte Rendu Analytique
CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)	CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN: Plenum	PLEN: Séance plénière
COM: Commissievergadering	COM: Réunion de commission
MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)	MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers	Publications officielles éditées par la Chambre des représentants
Bestellingen: Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.dekamer.be e-mail : publicaties@dekamer.be	Commandes: Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.lachambre.be courriel : publications@lachambre.be
De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier	Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

## TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Inmiddels bestaat de abortuswetgeving meer dan 25 jaar.

De principiële vraag is dan ook of een vrijwillige zwangerschapsafbreking nog langer thuis hoort in het Strafwetboek.

Abortus werd in 1990 gedeeltelijk gedepenaliseerd; dat was een compromis want het ging gepaard met een constitutionele crisis. Koning Boudewijn was “even” 36 uur “in de onmogelijkheid te regeren”, zodat hij de handtekening niet onder de wet moest zetten. Het compromis bepaalde dat wanneer aan specifieke voorwaarden wordt voldaan zwangerschapsafbreking geen misdrijf is en dus ook niet strafbaar.

Deze voorwaarden komen neer op, enerzijds, de plaats en omstandigheden waarin de zwangerschapsafbreking plaatsvindt, (“de zwangerschapsafbreking moet onder medisch verantwoorde omstandigheden door een geneesheer worden verricht in een instelling voor gezondheidszorg waaraan een voorlichtingsdienst is verbonden...” ) en, anderzijds, de relatie tussen de vrouw en haar arts (“de vaste wil en de noodsituatie van de zwangere vrouw”, de vereiste van een bedenktijd van minimum zes dagen tussen de eerste consultatie en de zwangerschapsafbreking zelf en de mogelijkheid voor de arts die weigert een abortus uit te voeren, de zogeheten gewetensclausule).

Op de keeper beschouwd gaat het hier om richtlijnen en procedures voor de hulpverlening en de eventuele behandeling van ongewild zwangere vrouwen. Vraag is of dit nog wel thuis hoort in de strafwet. Wij menen van niet. Het recht van vrouwen om te kiezen of ze al dan niet een zwangerschap verder zetten kan vandaag meer expliciet worden losgekoppeld van het begrip misdrijf en het daaraan gebonden morele concept schuld(gevoel).

In Frankrijk en Luxemburg is abortus uit het strafrecht gehaald en wettelijk geregeld. In die landen wordt vrijwillige zwangerschapsafbreking beschouwd als een medische handeling met instemming van de patiënte en niet langer als een voorwaardelijke uitzondering op een misdrijf. II, titel 7).

## DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La législation sur l’avortement date aujourd’hui d’il y a plus de 25 ans.

La question de principe qui se pose dès lors est de savoir s’il se justifie encore que l’avortement figure dans le Code pénal.

La dépenalisation partielle de l’avortement en 1990 fut le fruit d’un compromis parce qu’elle s’accompagna d’une crise constitutionnelle. Le Roi Baudouin fut “momentanément”, durant 36 heures, “dans l’impossibilité de régner”, de sorte qu’il n’a pas dû apposer sa signature au bas de la loi. Aux termes de ce compromis, l’interruption de grossesse ne constitue pas une infraction et n’est donc pas punissable lorsqu’il est satisfait à des conditions spécifiques.

Ces conditions portent, d’une part, sur le lieu de l’interruption de grossesse et ses circonstances (“l’interruption de grossesse doit être pratiquée, dans de bonnes conditions médicales, par un médecin, dans un établissement de soins où existe un service d’information...”) et, d’autre part, sur la relation entre la femme et son médecin (“la détermination et de l’état de détresse de la femme enceinte”, l’exigence d’un délai de réflexion de six jours entre la première consultation et l’interruption de grossesse elle-même et la possibilité pour le médecin de refuser de pratiquer un avortement, la “clause de conscience”).

Tout bien considéré, il s’agit là de directives et de procédures destinées à venir en aide et à éventuellement traiter les femmes ayant une grossesse non désirée. La question qui se pose est de savoir si elles ont encore bien leur place dans la loi pénale. Nous estimons que non. Le droit des femmes de choisir si elles poursuivent ou non leur grossesse peut aujourd’hui être dissocié plus explicitement de la notion d’infraction et du concept moral de (sentiment de) culpabilité qui y est lié.

En France et au Luxembourg, l’avortement a été sorti du droit pénal et réglementé par la voie légale. Dans ces pays, l’interruption volontaire de grossesse est considérée comme un acte médical pratiqué avec le consentement de la patiente et plus comme une exception conditionnelle à une infraction inscrite dans le chapitre intitulé “Des crimes et délits contre l’ordre des familles et contre la moralité publique” du Code pénal (livre II, titre 7)

Het kiezen voor een zwangerschapsafbreking moet uitdrukkelijker omschreven worden als een recht van de vrouw en niet langer als een gedeeltelijk en voorwaardelijk gedepenaliseerd voorrecht.

In die zin liggen er momenteel in de Kamer reeds diverse voorstellen neer<sup>1</sup>.

Wij opteren er voor het recht op zwangerschaps-  
onderbreking in de wet op de patiëntenrechten in te schrijven en, samen met andere wijzigingen, uit het Strafwetboek te schrappen.

Momenteel bepaalt artikel 350, tweede lid, 1,° a) van het Strafwetboek dat een zwangerschapsafbreking moet plaatsvinden voor het einde van de twaalfde week na bevruchting. Na die periode is een zwangerschapsonderbreking slechts mogelijk indien de zwangerschap een ernstig gevaar inhoudt voor de gezondheid van de vrouw of het kind zou lijden aan een ongeneeslijke ziekte.

Abortus zou pas de laatste schakel mogen zijn in compleet preventiebeleid, waarbij wij uitdrukkelijk voor een blijvende inzet op het vermijden van ongewenste zwangerschappen pleiten.

Het is dan ook belangrijk om na te gaan of abortus niet mogelijk kan gemaakt worden tot de twintigste week. Daarover bestaat ondertussen in brede kringen discussie. Recent nog bepleitte Jong CD&V op een congres in Ronse (14 maart 2016) voor het verlengen van het recht op abortus van 12 naar 20 weken. Ook in het buitenland bestaan deze langere termijnen. In Nederland kan het tot 20 weken en in Groot-Brittannië tot 22 weken.

De abortuscentra in ons land signaleren dat er voor abortussen na 12 weken een "abortustoerisme" naar die buurlanden bestaat. Dat gebeurt blijkbaar soms als men pas na maanden (te laat) ontdekt dat men zwanger is of te lang twijfelt of er al dan niet wordt gekozen voor een abortus. Dan zou maximaal moeten worden ingezet op een goede doorverwijzing.

Wij menen dan ook dat een verlenging naar twintig weken mogelijk moet zijn.

<sup>1</sup> Bijv. DOC 54 1823/001; DOC 54 1867/001 en DOC 54 1947/001.

Le choix d'une interruption volontaire de grossesse doit être défini plus expressément comme un droit de la femme et plus comme un privilège dépenalisé en partie et sous réserve.

Plusieurs propositions de loi ont été déposées à la Chambre en ce sens<sup>1</sup>.

Nous choisissons d'inscrire le droit à l'interruption de grossesse dans la loi relative aux droits du patient et de le retirer du Code pénal, tout en apportant d'autres modifications.

Actuellement, l'article 350, alinéa 2, 1° a) du Code pénal prévoit qu'une interruption de grossesse doit intervenir avant la fin de la douzième semaine de la conception. Au-delà de ce délai, une interruption de grossesse ne pourra être pratiquée que lorsque la poursuite de la grossesse met en péril grave la santé de la femme ou lorsque l'enfant à naître sera atteint d'une affection incurable.

L'avortement ne devrait constituer que l'ultime recours d'une politique de prévention globale, dans le cadre de laquelle nous plaidons explicitement pour un engagement permanent en faveur de la prévention des grossesses non désirées.

Il est dès lors important d'examiner s'il n'y a pas moyen d'autoriser l'avortement jusqu'à la 20e semaine. Dans l'intervalle, cette question est largement débattue. Récemment encore, lors d'un congrès organisé à Renaix (le 14 mars 2016), les Jeunes CD&V ont défendu l'allongement du droit à l'avortement de 12 à 20 semaines. D'autres pays appliquent également des délais plus longs. Les Pays-Bas autorisent ainsi l'avortement jusqu'à 20 semaines et la Grande-Bretagne, jusqu'à 22 semaines.

En Belgique, les centres d'interruption de grossesse rapportent l'existence d'un "tourisme de l'avortement" dans ces pays voisins pour les avortements pratiqués au-delà de 12 semaines. C'est visiblement parfois le cas lorsque des femmes ne découvrent leur grossesse qu'après plusieurs mois (et donc trop tard) ou hésitent trop longtemps avant de prendre la décision de se faire avorter. Il conviendrait dans ce cas de veiller à rediriger ces femmes de la manière la plus adéquate possible.

Nous estimons dès lors qu'il doit être possible de porter le délai à vingt semaines.

<sup>1</sup> Par exemple DOC 54 1823/001; DOC 54 1867/001 et DOC 54 1947/001.

Artikel 350, tweede lid, 3° van het Strafwetboek voorziet momenteel in een bedenktijd van zes dagen die in de huidige regeling begint te lopen vanaf de dag van de eerste consultatie in het centrum of het ziekenhuis

Zolang die bedenktijd niet is doorlopen kan de zwangerschapsafbreking niet worden uitgevoerd.

Naar onze mening is een dergelijk lange bedenktijd niet langer verantwoord. De bedenktijd wordt door de betrokken vrouwen als erg (te) lang beschouwd en vormt een probleem als de beslissing tot zwangerschapsafbreking aan het einde van de termijn, waarbinnen tot zwangerschapsafbreking mag overgegaan worden, genomen wordt. Daarom stellen wij voor om deze termijn in te korten tot 48 uur.

Alleszins blijft een minimale bedenktijd nodig zodat elke vrouw goed geïnformeerd kan beslissen. Het afbreken van een zwangerschap verloopt – wat betreft het nemen van de beslissing – bij elke vrouw anders, maar vanaf het moment dat zij de beslissing heeft genomen en zich naar een centrum of een ziekenhuis begeeft om die beslissing uit te voeren, is het zeer belastend om nog eens een wachttermijn van zes dagen in te lassen.

Artsen hebben uiteraard ook het recht om het uitvoeren van een zwangerschapsafbreking te weigeren, maar in dat geval start voor de vrouw in nood een nieuwe zoektocht

Daarom stellen wij voor een doorverwijsplicht voor de arts toe te voegen aan de kennisgeving van zijn weigering, zoals bepaald in 6°. Zo wordt de noodsituatie van de vrouw niet verder bemoeilijkt. Om dit wettelijk te verankeren dient voorzien te worden in de effectieve overhandiging van het patiëntendossier aan een arts die het uitvoeren van een zwangerschapsafbreking wél in overeenstemming kan brengen met de eigen overtuiging.

Karin JIROFLÉE (sp.a)  
 Monica DE CONINCK (sp.a)  
 Annick LAMBRECHT (sp.a)  
 Karin TEMMERMAN (sp.a)

L'article 350, alinéa 2, 3°, du Code pénal prévoit pour le moment un délai de réflexion de six jours qui, selon la réglementation actuelle, commence à courir le jour de la première consultation dans le centre ou l'hôpital.

L'interruption de grossesse ne peut être pratiquée qu'une fois ce délai écoulé.

Nous considérons qu'un délai de réflexion aussi long ne se justifie plus. Il est considéré par les femmes concernées comme très (trop) long et constitue un problème si la décision d'interruption volontaire de grossesse est prise à la fin du délai dans lequel celle-ci peut être pratiquée. Nous proposons, par conséquent, de ramener ce délai à 48 heures.

Un délai de réflexion minimum reste en tout cas nécessaire pour permettre à chaque femme de décider en connaissance de cause. L'interruption volontaire de grossesse se déroule – pour ce qui est de la prise de décision – différemment d'une femme à l'autre, mais à partir du moment où la femme a pris la décision de se rendre dans un centre ou dans un hôpital pour faire exécuter sa décision, l'ajout d'un délai d'attente supplémentaire de six jours est accablant pour elle.

Les médecins ont naturellement aussi le droit de refuser de pratiquer l'interruption de grossesse mais, dans ce cas, la femme en situation de détresse doit se mettre à la recherche d'une autre solution.

C'est pourquoi nous proposons d'assortir la notification du refus, visée au 6°, d'une obligation de renvoi afin que la détresse de la femme ne soit pas alourdie davantage. Pour inscrire cette obligation dans la loi, il y a lieu de prévoir le transfert effectif du dossier de la patiente à un médecin que ses convictions n'empêchent pas de pratiquer l'interruption de grossesse.

## WETSVOORSTEL

### Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

### Art. 2

In de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt wordt een artikel 10/1 ingevoegd, luidende:

“Art. 10/1.-

Elke zwangere vrouw kan een geneesheer verzoeken haar zwangerschap af te breken. De zwangerschapsafbreking wordt uitgevoerd onder de volgende voorwaarden:

1°

a) de zwangerschapsafbreking moet plaatsvinden vóór het einde van de twintigste week na de bevruchting;

b) de zwangerschapsafbreking moet onder medisch verantwoorde omstandigheden door een geneesheer worden verricht in een instelling voor gezondheidszorg waaraan een voorlichtingsdienst is verbonden die de zwangere vrouw opvangt en haar omstandig inlicht inzonderheid over de rechten, de bijstand en de voordelen, bij wet en decreet gewaarborgd aan de gezinnen, aan de al dan niet gehuwde moeders en hun kinderen, alsook over de mogelijkheden om het kind dat geboren zal worden te laten adopteren; en die, op verzoek van de geneesheer of van de vrouw, haar hulp en raad geeft over de middelen waarop zij een beroep zal kunnen doen voor de oplossing van de psychologische en maatschappelijke problemen welke door haar toestand zijn ontstaan.

2° De geneesheer tot wie een vrouw zich wendt om haar zwangerschap te laten afbreken, moet:

a) de vrouw inlichten over de onmiddellijke of toekomstige medische risico's waaraan zij zich blootstelt door het afbreken van de zwangerschap;

b) de verschillende opvangmogelijkheden voor het kind dat geboren zal worden in herinnering brengen en, in voorkomend geval, een beroep doen op het personeel van de dienst bedoeld in het 1°, b), van dit artikel om de daar bepaalde hulp en raad te geven;

## PROPOSITION DE LOI

### Article 1<sup>er</sup>

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

### Art. 2

Dans la loi du 22 août 2002 relative aux droits du patient, il est inséré un article 10/1 rédigé comme suit:

“Art. 10/1.-

Toute femme enceinte peut demander à un médecin de pratiquer une interruption de grossesse. L'interruption de grossesse est pratiquée dans les conditions suivantes:

1°

a) l'interruption de grossesse doit intervenir avant la fin de la vingtième semaine suivant la conception;

b) l'interruption de grossesse doit être pratiquée, dans de bonnes conditions médicales, par un médecin, dans un établissement de soins où existe un service d'information qui accueillera la femme enceinte et lui donnera des informations circonstanciées, notamment sur les droits, aides et avantages garantis par la loi et les décrets aux familles, aux mères célibataires ou non, et à leurs enfants, ainsi que sur les possibilités offertes par l'adoption de l'enfant à naître et qui, à la demande soit du médecin soit de la femme, accordera à celle-ci une assistance et des conseils sur les moyens auxquels elle pourra avoir recours pour résoudre les problèmes psychologiques et sociaux posés par sa situation.

2° Le médecin sollicité par une femme en vue d'interrompre sa grossesse doit:

a) informer celle-ci des risques médicaux actuels ou futurs qu'elle encourt à raison de l'interruption de grossesse;

b) rappeler les diverses possibilités d'accueil de l'enfant à naître et faire appel, le cas échéant, au personnel du service visé au 1°, b), du présent article pour accorder l'assistance et donner les conseils qui y sont visés;

c) zich vergewissen van de vaste wil van de vrouw om haar zwangerschap te laten afbreken.

De appreciatie van de geneesheer over de vaste wil en de noodsituatie van de zwangere vrouw, op basis waarvan hij aanvaardt de ingreep uit te voeren, kan niet meer worden aangevochten indien is voldaan aan de in dit artikel bepaalde voorwaarden.

3° De geneesheer kan de zwangerschapsafbreking niet eerder verrichten dan achtenveertig uur na de eerste raadpleging en nadat de vrouw, de dag van de ingreep, schriftelijk te kennen heeft gegeven dat ze vastbesloten is de ingreep te ondergaan.

Deze verklaring moet bij het medisch dossier worden gevoegd.

4° Na de termijn van twintig weken kan de zwangerschap onder de voorwaarden bepaald onder het 1°, b), het 2° en het 3° slechts worden afgebroken, indien het voltooiën van de zwangerschap een ernstig gevaar inhoudt voor de gezondheid van de vrouw of indien vaststaat dat het kind dat geboren zal worden, zal lijden aan een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose. In dat geval moet de geneesheer tot wie de vrouw zich heeft gewend, de medewerking vragen van een tweede geneesheer, wiens advies bij het dossier moet worden gevoegd.

5° De geneesheer of een andere bevoegde persoon van de instelling voor gezondheidszorg waar de ingreep is verricht, moet aan de vrouw de nodige voorlichting verstrekken inzake contraceptiva.

6° Geen geneesheer, geen verpleger of verpleegster, geen lid van het paramedisch personeel kan gedwongen worden medewerking te verlenen aan een zwangerschapsafbreking.

De geneesheer die weigert een dergelijke ingreep te verrichten, is gehouden de vrouw bij haar eerste bezoek in kennis te stellen van zijn weigering.

De geneesheer, of in voorkomend geval de sociale dienst van de instelling, informeert de vrouw welke arts binnen de instelling en in voorkomend geval welke arts buiten de instelling aan het verzoek tot zwangerschapsafbreking tegemoet kan komen. De arts die weigert de ingreep te doen, bezorgt het medisch dossier aan die arts.”

c) s'assurer de la détermination de la femme à faire pratiquer une interruption de grossesse. L'appréciation de la détermination et de l'état de détresse de la femme enceinte qui conduit le médecin à accepter d'intervenir, est souveraine lorsque les conditions prévues au présent article sont respectées.

3° Le médecin ne pourra pratiquer l'interruption de grossesse au plus tôt que quarante-huit heures après la première consultation prévue et après que l'intéressée a exprimé par écrit, le jour de l'intervention, sa détermination à y faire procéder.

Cette déclaration sera versée au dossier médical.

4° Au-delà du délai de vingt semaines, sous les conditions prévues aux 1°, b), 2° et 3°, l'interruption volontaire de grossesse ne pourra être pratiquée que lorsque la poursuite de la grossesse met en péril grave la santé de la femme ou lorsqu'il est certain que l'enfant à naître sera atteint d'une affection d'une particulière gravité et reconnue comme incurable au moment du diagnostic. Dans ce cas, le médecin sollicité s'assurera le concours d'un deuxième médecin, dont l'avis sera joint au dossier.

5° Le médecin ou toute autre personne qualifiée de l'établissement de soins où l'intervention a été pratiquée, doit assurer l'information de la femme en matière de contraception.

6° Aucun médecin, aucun infirmier ou infirmière, aucun auxiliaire médical n'est tenu de concourir à une interruption de grossesse.

Le médecin qui refuse de procéder à une telle intervention est tenu d'en informer l'intéressée lors de sa première visite.

Le médecin, ou le cas échéant le service social de l'établissement, communique à la femme le nom du médecin de l'établissement et, le cas échéant, d'un médecin extérieur à celui-ci, qui peut donner suite à la demande d'interruption de grossesse. Le médecin qui refuse de pratiquer l'intervention transmet le dossier médical à ce médecin.”

## Art. 3

Het opschrift van Hoofdstuk 1 van Titel VII van het Strafwetboek wordt vervangen als volgt:

“Hoofdstuk 1. onvrijwillige vruchtafdrijving”.

## Art. 4

De artikelen 350 tot en met 353 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

## Art. 5

In artikel 383 van hetzelfde Wetboek worden het vijfde en zesde lid opgeheven.

4 april 2017

Karin JIROFLÉE (sp.a)  
Monica DE CONINCK (sp.a)  
Annick LAMBRECHT (sp.a)  
Karin TEMMERMAN (sp.a)

## Art. 3

L'intitulé du livre II, titre VII, chapitre I<sup>er</sup>, du Code pénal est remplacé par ce qui suit:

“Chapitre I<sup>er</sup>. De l'avortement involontaire”

## Art. 4

Les articles 350 à 353 du même Code sont abrogés.

## Art. 5

Dans l'article 383 du même Code, les alinéas 5 et 6 sont abrogés.

4 avril 2017